

УДК 340.13

DOI 10.36919/3041-1149(Print).9.2025.64-69

О. І. Чаплиук,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
факультету права та міжнародних відносин,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
email: o.chapliuk@kubg.edu.ua
ORCID 0000-0002-1675-1875;

В. О. Положишник,

доктор філософії, PhD,
доцент кафедри публічного права
факультету права та міжнародних відносин,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
email: v.polozhyshnyk@kubg.edu.ua
ORCID 0000-0002-4330-5623

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА АКТИВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНІ ЗАСАДИ

У статті йдеться про актуальність обраної теми дослідження, що присвячена з'ясуванню понятійно-категоріальних засад юридичної техніки актив органів місцевого самоврядування як самостійної категорії в системі понятійно-категоріального апарату юридичної науки. Зазначається на певних об'єктивних чинниках, що мають місце в сучасних умовах реформування місцевого самоврядування, і так сприяють значній активізації процесу розробки та прийняття актив органів місцевого самоврядування. Окрема увага звертається на техніко-юридичну досконалість нормативно-правових актив загалом і актив органів місцевого самоврядування зокрема. Враховуючи останні тенденції розвитку муніципальної правотворчості, в контексті розширення та реалізації нормотворчих повноважень органами місцевого самоврядування процес розробки та прийняття актив органів місцевого самоврядування потребує особливої уваги, зокрема зосередженості на обов'язковому врахуванні правил і методології юридичної техніки. Саме юридична техніка є базисом для ефективної дії якісних нормативно-правових актив. Тому на сучасному етапі розвитку юридичної науки й практики значно актуалізуються питання, пов'язані із з'ясуванням питань поняття, категоріальних рис юридичної техніки актив органів місцевого самоврядування. В аспекті зазначеного приділено увагу ґрунтовному дослідженню підходів вчених щодо розуміння поняття юридичної техніки, її природи та сутності, функціонального призначення. З'ясовано окремі аспекти розуміння поняття й природи актив органів місцевого самоврядування, що дало змогу виокремити систему ознак, які вказують на самостійність та юридичний характер юридичної техніки актив органів місцевого самоврядування, і є важливим моментом цієї наукової роботи.

За результатами дослідження підкреслено важливе функціональне призначення застосування юридичної техніки в процесі розробки та прийняття актив органів місцевого самоврядування, а також обґрунтовано автономність і самостійність юридичної техніки як особливої юридичної категорії в понятійно-категоріальному апараті юридичної науки.

Ключові слова: юридична техніка, техніко-юридична досконалість, нормативно-правові акти, органи місцевого самоврядування, місцеве самоврядування, нормотворчість органів місцевого самоврядування, муніципальна нормотворчість, якість нормативно-правових актив.

Постановка проблеми та її актуальність. Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, триваючий воєнний стан, інтенсивність розвитку різноманітних сфер суспільних відносин стали об'єктивними викликами для органів місцевого самоврядування саме в контексті повної трансформації їхньої діяльності, націленої на забезпечення потреб та інтересів територіальної громади тощо. Серед таких «діяльнісних активностей» органів місцевого самоврядування особливої трансформації зазнала сфера нормотворчих повноважень, яка внаслідок зазначених чинників потребує нових форм, способів і загалом рівнів здійснення. Приймаючи певні акти, органи місцевого самоврядування продовжують політику щодо утвердження прав і свобод людини та громадянина за допомогою забезпечення й вирішення потреб та інтересів жителів територіальної громади й забезпечують регулювання суспільних відносин. Тому питання розробки та прийняття якісних актів органів місцевого самоврядування є не лише нагальною вимогою часу, а й характеризується вагомим теоретичним і практичним значенням. Підтвердження власної наукової позиції бачимо і в юридичній літературі. Так, В. І. Лебеденко стверджує, що сьогодні гостро постає проблема юридично-технічної досконалості нормативно-правових актів і можливості їхньої практичної реалізації. Останнє, як відомо, досягається через послідовне, логічне та відповідне використання юридичних прийомів, засобів, способів і дотримання певних правил щодо розробки, складання та оформлення нормативно-правових документів. Зазначене в теорії право отримало назву юридична техніка [1, с. 52]. Натомість Я. І. Ленгер аналогічно акцентує увагу на потребі в застосуванні правил юридичної техніки в процесі розробки й прийняття актів місцевого самоврядування. Вчена вважає, що виникнення та наростаюча гострота колізій у муніципальному праві багато в чому обумовлюється неповнотою правового регулювання суспільних відносин, порушенням правил юридичної техніки під час прийняття відповідних нормативно-правових актів і відсутністю ефективних способів запобігання таким [2, с. 1]. Отже, принципова важливість та актуальність юридичної техніки для розробки й прийняття актів органів місцевого самоврядування не потребує доведення, проте визначає гостру потребу в здійсненні подальшого наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання юридичної техніки як наукової категорії, її системно-структурних особливостей та інших аспектів прояву становлять науковий інтерес значного кола вчених. Зокрема, результати дослідження відповідних питань відображаються в наукових працях таких вітчизняних вчених, як: Ж. О. Джейко, Т. О. Дідича, Є. М. Замкового, Н. О. Клещенко, В. І. Лебеденка, Я. І. Ленгер, Л. А. Луць, М. І. Любченко, В. І. Риндюк, І. І. Онищука, І. Д. Шутака.

Тому, засновуючись на власних наукових позиціях та авторитетних поглядів учених, вважаємо за потрібне в межах наукової статті здійснити комплексне, ґрунтовне дослідження понятійно-категоріальних засад юридичної техніки актів органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. З'ясування розуміння поняття юридичної техніки актів органів місцевого самоврядування потребує насамперед дослідження загалом понять «юридична техніка», «акти органів місцевого самоврядування» тощо. Незважаючи на усталену апробованість і вживаність відповідних термінів у межах юридичної науки та їхнє систематичне використання в практичній діяльності, все-таки наукові підходи до їхнього розуміння тяжіють до певного рівня дискусійності. У науковій літературі наводиться багато змістовних характеристик щодо юридичної техніки, правил та способів юридичної техніки. На думку авторитетного вченого І. Д. Шутака, юридична техніка є теоретико-прикладною юридичною наукою, предметом вивчення якої є закономірності раціональної юридичної діяльності зі створення, тлумачення та реалізації права [3, с. 36]. Натомість В. М. Пивоваров визначає юридичну техніку як раціоналізацію юридичної діяльності, досягнення простоти, ясності, стислості, певної стандартизованості й уніфікованості юридичних документів [4, с. 59–60]. Вчений І. І. Онищук техніку юридичного письма пропонує розуміти як складову юридичних технологій, що виступає системою професійних юридичних правил, засобів, прийомів і методів, які використовуються для забезпечення конструктивності письмової побудови та досконалості нормативно-правових актів [5, с. 13]. На думку вченої А. В. Красницької, юридична техніка – це система заснованих на досягненнях теорії права й перевірених практикою правотворчості принципів, прийомів, засобів, правил (логічних, структурних, лінгвістичних)

підготовки найбільш якісно досконалих за формою та структурою нормативно-правових і правозастосовних актів, що використовуються в процесі вироблення й систематизації актів для забезпечення їхньої досконалості [6, с. 35].

Цікавим є підхід науковиці Н. О. Клещенко, яка, розглядаючи юридичну техніку в суб'єктивному та об'єктивному вимірах, вказує, що на рівні суб'єктивного розуміння юридична техніка є мистецтвом оздоблення правового матеріалу, а в об'єктивному – механізм правотворчості [7, с. 126]. Отже, вчена наділяє відповідну категорію важливим функціональним призначенням, де юридична техніка виступає засобом формування якісної та ефективної системи нормативно-правових актів і водночас являє собою сукупність різноманітних способів, засобів, правил і технік, які в процесі застосування щодо розробки нормативно-правових актів становлять основу механізму правотворчості загалом. Схожий підхід щодо функціонального призначення юридичної техніки відображається в наукових поглядах В. І. Лебеденко, який стверджує, що юридична техніка лежить в основі побудови якісної системи законодавства та забезпечує ефективність законодавства загалом. Юридична техніка забезпечує його правильне розуміння та використання суб'єктами правозастосування, його належний вид тощо [8, с. 52].

Узагальнюючи підходи вчених, доцільно зазначити, що юридична техніка за своїм функціональним призначенням має забезпечити максимально повне й належне техніко-юридичне оформлення нормативно-правових актів у контексті доступності, лаконічності, простоти їхнього викладу. Водночас вона є невід'ємною складовою правотворчого процесу та являє собою сукупність засобів, прийомів і способів важливих для розробки й прийняття, належних за формою, структурою та змістом якісних нормативно-правових актів. Тому особливу роль юридична техніка відіграє і в процесі розробки та прийняття актів органів місцевого самоврядування, адже їхня якість виступає важливим вектором у регулюванні відносин у межах певної територіальної громади. На сучасному етапі українського правотворення в умовах введення війни, подальшого поглиблення євроінтеграційних процесів, проведення реформ, особливо в сфері місцевого самоврядування, постає багато прикладних завдань щодо техніко-юридичної досконалості нормативно-правових актів. Адже має бути симбіотичне поєднання двох процесів, яке забезпечить внутрішню узгодженість українського законодавства й водночас його відповідність євроінтеграційним намірам та викликам, і в такий спосіб узгодженість з нормами й принципами міжнародного права. Тому, враховуючи децентралізаційні процеси, запроваджені реформуванням місцевого самоврядування, особлива роль у регулюванні муніципальними відносинами відводиться саме актам органів місцевого самоврядування.

На думку вченого А. А. Коваленка, правовий акт місцевого самоврядування є офіційним документом, який регулює муніципальні відносини, характеризується насамперед особливою формою вираження інформації, що міститься в ньому [9, с. 129–130]. Як вважає М. Петришина, правовий акт місцевого самоврядування видається в межах компетенції органу місцевого самоврядування, який містить норми права, обов'язкові для населення самоврядних територій, а також для організацій та установ, які діють у межах цих територій. Це правовий акт громадянського суспільства з такими ознаками: письмовий документ, який має особливу форму виразу інформації, що міститься в ньому; офіційний правовий документ, що приймається в межах повноважень та в порядку, встановленому законом і регламентом цього органу; має цільову орієнтацію – у концентрованому вигляді відображає місцеві інтереси; регулює суспільні відносини за допомогою правових норм і приписів; забезпечується силою державного примусу [10, с. 71]. Таке бачення вченої дає нам змогу стверджувати, що відповідні акти органів місцевого самоврядування характеризуються характерною сукупністю ознак, властивою для нормативно-правових актів загалом, а тому потребують застосування засобів і способів юридичної техніки в процесі їхнього створення та прийняття. Водночас їхня особлива природа, а саме сфера дії, цільове направлення визначає потребу в застосуванні особливих засобів і способів юридичної техніки, що забезпечать належне відображення цих специфічних характеристик актів органів місцевого самоврядування. Адже розробка та прийняття актів органів місцевого самоврядування має відмінний характер від процесу розробки та прийняття, наприклад, законодавчих актів, що зі свого боку обумовлює застосування й інших техніко-юридичних підходів. Підтверджуючою

щодо нашої тези є позиція Р. Г. Песцова, який, аналізуючи відповідну проблематику, зазначає, що природа муніципальної правотворчості розкривається на підставі виявлення основних рис та особливостей муніципальної влади, до яких можливо віднести: характер суб'єктів муніципальної правотворчості (населення як первинний суб'єкт, муніципальні (місцеві) органи влади – вторинні суб'єкти); локально-територіальний характер (реалізація за допомогою інститутів місцевого самоврядування); особлива сфера реалізації (питання місцевого значення та делеговані муніципальним органам окремі державні повноваження); організаційна обмеженість муніципальної правотворчості (формування порівняно самостійної системи нормативно-правових актів муніципального рівня) [11, с. 229].

Доцільно розділити наукові погляди Ю. С. Лепеха, який, досліджуючи питання методології юридичної правотворчості, вказує на те, що ґрунтовніше розуміння юридичної техніки має здійснюватися з позицій її класифікації на певні види. Зокрема, серед видів юридичної техніки вчений виділяє окремий блок «техніка створення правових актів органами виконавчої влади та місцевого самоврядування» [12, с. 34]. Варто стверджувати, що акти органів місцевого самоврядування відіграють особливу роль і займають важливе місце в системі законодавства, а тому й потребують застосування особливих правил та методик юридичної техніки в процесі їхньої розробки та прийняття. Водночас потрібно розділити й погляди Н. І. Атаманчук, яка стверджує, що техніко-юридична якість підзаконних актів залежить від якості законодавчих актів. Підзаконний акт, прийнятий на виконання неякісного закону, знижує ефективність права. Підзаконний акт, який виданий всупереч закону, навіть якщо це спрямовано на виправлення в ньому помилок і неточностей, є незаконним, отже, неефективним [13, с. 77].

Взявши за основу ґрунтовність проаналізованих нами підходів до розуміння юридичної техніки як правової категорії, її значення в процесі розробки та прийняття нормативно-правових актів, зокрема актів органів місцевого самоврядування, розуміння природи та сутності актів органів місцевого самоврядування, доцільно, на нашу думку, виокремити певні узагальненні положення щодо з'ясування понятійно-категоріальних засад юридичної техніки актів органів місцевого самоврядування:

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має цілеспрямований характер, що полягає в розробці та прийнятті якісних і ефективних підзаконних актів, які займають важливе місце в системі законодавства;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має об'єктивний характер, що зумовлено врахуванням поточних аспектів розвитку потреб та інтересів жителів територіальної громади;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має відповідний характер, що передбачає їхнє прийняття на основі та на виконання Конституції України та/або законів, чинних міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має компенсаційний характер, адже забезпечує ліквідацію прогалин у праві, здійснюючи дотримання законності та правопорядку в межах територіальної громади;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування характеризується системно-структурними зв'язками, адже складається із сукупності методів, способів, засобів, що мають логічний, мовний, юридичний зміст;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має процесуальні засади здійснення, адже реалізується в процесі застосування чітко визначених правил, прийомів, способів, відповідних до формування актів органів місцевого самоврядування;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має техніко-правний характер, адже передбачає врахування та застосування найбільш апробованих юридичною наукою та практикою способів і правил розробки проєктів актів органів місцевого самоврядування;

- юридична техніка актів органів місцевого самоврядування має орієнтований характер, адже передбачає врахування виключно інтересів і потреб конкретної територіальної громади.

Висновки. Підсумовуючи дослідження понятійно-категоріальних засад юридичної техніки актів органів місцевого самоврядування, варто зазначити, що відповідна категорія являє собою сукупність юридичних, технічних, логічних і мовних правил, способів та прийомів розробки й прийняття актів органів місцевого самоврядування та характеризується комплексом властивих рис, що вказують на особливу сутність, обумовлену природою місцевого самоврядування загалом. Отже, юридична техніка актів органів місцевого самоврядування відіграє концептуальну роль в їхній розробці та прийнятті з акцентом виключно на якісний і результативний характер. Тому варто стверджувати, що дійсно юридична техніка актів органів місцевого самоврядування характеризується системою властивих їхніх ознак, що вказує на її юридичний характер і визначає самостійне місце в системі понятійно-категоріального апарату юридичної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лебеденко В. І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування. *Інформація і право*. 2014. № 2 (11). С. 5–56.
2. Ленгер Я. І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2017. 28 с.
3. Шутак І. Д. Розвиток теорії та практики юридичної техніки. Харків : Право, 2018. 368 с.
4. Пивоваров В. М. Мова права як один із головних засобів юридичної техніки. *Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання* : тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції, 30 вересня – 1 жовтня 2015 р. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. 178 с.
5. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2012. 20 с.
6. Красницька А. В. Проблеми формування поняття юридичної техніки в пострадянські часи. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 29–36.
7. Клещенко Н. О. До питання про техніко-юридичну досконалість нормативно-правових актів. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 25. С. 125–128.
8. Коваленко А. А. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: питання теорії та практики. К. : Довіра, 1997. 131 с.
9. Петришина М. О. Акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування: сутність та особливості. *Вісник Академії правових наук України* : зб. наук. пр. 2012. № 1. С. 66–76.
10. Песцов Р. Г. Муніципальна правотворчість як один із напрямів діяльності органів місцевого самоврядування. *Економіка і право*. Серія 18. 2015. Випуск 27. С. 227–232.
11. Лепех Ю. С. Методологія юридичної правотворчості у діяльності органів державної влади та управління. *Наукові праці МАУП*. Серія Юридичні науки. 2019. Вип. 58 (2). С. 33–39.
12. Атаманчук Н. І. Місце та роль підзаконних нормативно-правових актів в системі чинного законодавства України. *Нове українське право*. 2024. Вип. 3. С. 69–79.

REFERENCE

1. Lebedenko, V. I. (2014). Yurydychna tekhnika: poniattia, pryznachennia, metodolohichni zasady zastosuvannia [Legal technique: concept, purpose, methodological principles of application]. *Informatsiia i pravo*. No 2 (11). 5–56 [in Ukrainian].
2. Lenher, Ya. I. (2017). Kolizii v munitsypalnomu prava: problemy teorii ta praktyky [Conflicts in municipal law: problems of theory and practice] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.02. Uzhhorod. 28 p. [in Ukrainian].
3. Shutak, I. D. (2018). Rozvytok teorii ta praktyky yurydychnoi tekhniky [Development of the theory and practice of legal techniques]. Kharkiv : Pravo. 368 p. [in Ukrainian].
4. Pyvovarov, V. M. (2015). Mova prava yak odyin iz holovnykh zasobiv yurydychnoi tekhniky [The language of law as one of the main means of legal technique]. *Yurydychna tekhnika: doktrynalni osnovy ta problemy vykladannia* : tezy dopovidei ta povidomlen uchasnykiv naukovo-praktychnoi konferentsii, 30 veresnia – 1 zhovtnia 2015 r. Kharkiv : Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho, 178 p. [in Ukrainian].

5. Onyshchuk, I. I. (2012). Tekhnika yurydychnoho pysma v normatyvno-pravovykh aktakh [Legal writing techniques in regulatory legal acts] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01. Lviv. 20 p. [in Ukrainian].
6. Krasnytska, A. V. (2010). Problemy formuvannia poniattia yurydychnoi tekhniki v postradianski chasy [Problems of forming the concept of legal technique in post-Soviet times]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. No 2. 29–36 [in Ukrainian].
7. Kleshchenko, N. O. (2023). Do pytannia pro tekhniko-yurydychnu doskonalist normatyvno-pravovykh aktiv [On the question of the technical and legal perfection of regulatory legal acts]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Hraal nauky»*. No 25. 125–128 [in Ukrainian].
8. Kovalenko, A. A. (1997). Konstytutsiino-pravove rehuliuвання mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: pytannia teorii ta praktyky [Constitutional and legal regulation of local self-government in Ukraine: issues of theory and practice]. K. : Dovira. 131 p. [in Ukrainian].
9. Petryshyna, M. O. (2012). Akty orhaniv i posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia: sutnist ta osoblyvosti [Acts of local government bodies and officials: essence and features]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy : zb. nauk. pr.* No 1. 66–76 [in Ukrainian].
10. Piestsov, R. H. (2015). Munitsypalna pravotvorchist yak odyń iz napriamiv diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Municipal lawmaking as one of the areas of activity of local government bodies]. *Ekonomika i pravo*. Serii 18. Vol. 27. 227–232 [in Ukrainian].
11. Lepekh, Yu. S. (2019). Metodolohiia yurydychnoi pravotvorchosti u diialnosti orhaniv derzhavnoi vlady ta upravlinnia [Methodology of legal lawmaking in the activities of state authorities and administration]. *Naukovi pratsi MAUP*. Serii Yurydychni nauky. Vol. 58 (2). 33–39 [in Ukrainian].
12. Atamanchuk, N. I. (2024). Mistse ta rol pidzakonnnykh normatyvno-pravovykh aktiv v systemi chynnoho zakonodavstva Ukrainy [The place and role of subordinate regulatory legal acts in the system of current legislation of Ukraine]. *Nove ukrainske pravo*. Vol. 3. 69–79 [in Ukrainian].

O. I. Chapliuk, V. O. Polozhyshnyk. LEGAL TECHNIQUE OF ACTS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES: CONCEPTUAL-CATEGORICAL PRINCIPLES

The article discusses the relevance of the chosen research topic, which is dedicated to clarifying the conceptual and categorical principles of the legal technique of acts of local government bodies, as an independent category in the system of the conceptual and categorical apparatus of legal science. The author points to certain objective factors that take place in the current conditions of local government reform, and thus contribute to a significant intensification of the process of developing and adopting acts of local government bodies. Special attention is paid to the technical and legal perfection of regulatory legal acts in general, including acts of local government bodies. Given the latest trends in the development of municipal lawmaking, in the context of the expansion and implementation of rule-making powers by local governments, it is the process of developing and adopting acts of local governments that requires special attention, in particular, focusing on the mandatory consideration of the rules and methodology of legal techniques. It is the legal technique that is the basis for the effective operation of high-quality regulatory legal acts. Therefore, at the current stage of the development of legal science and practice, issues related to clarifying the concept and categorical features of the legal technique of acts of local self-government bodies are becoming significantly more relevant. Certain aspects of understanding the concept and nature of acts of local self-government bodies have been clarified, which allowed the author to identify a system of signs indicating the independence and legal nature of the legal technique of acts of local self-government bodies, and is an important point of this scientific work.

Based on the results of the study, the author emphasized the important functional purpose of the application of legal techniques in the process of developing and adopting acts of local government bodies, and also substantiated the autonomy and independence of legal techniques as a special legal category in the conceptual and categorical apparatus of legal science.

Keywords: legal technique, technical and legal perfection, regulatory and legal acts, local self-government bodies, local self-government, rule-making of local self-government bodies, municipal rule-making, quality of regulatory and legal acts.